

KLAUDIJA PINJEIRO (1960), književnica i treći najprevođeniji argentinski autor, nakon Borhesa i Kortasara. Rođena je u Borsaku, u provinciji Buenos Ajres. Nakon što je radila kao računovođa, započela je karijeru u novinarstvu, dramaturgiji i pisanju televizijskih scenarija, a 1992. je dobila i prestižnu žurnalističku nagradu Plejade. Potom se u radu više okreće književnosti i fikciji, a mnoga njena dela doživela su i ekranizaciju. Dosad je napisala brojne romane, pozorišne komade, dela za decu i mlade. Najpoznatija je po svojim uzbudljivim romanima, koji su postali bestseleri ne samo u autorkinoj domovini i Latinskoj Americi već i širom sveta. Dobitnica je brojnih književnih nagrada, od kojih su najznačajnije LiBeraturprajs za roman *Elena zna* i prestižna Nagrada „Sor Huana Ines de la Krus” za roman *Las grietas de Jara* (2009).

b

Klaudija Pinjeiro
KATEDRALE

edicija
KIRKA (knjiga br. 31)

sa španskog prevela
Ivana Rajić

uredništvo, lektura, korektura
Aleksandar Šurbatović
Tamara Krstić
Tijana Petković

naslov originala
Claudia Piñeiro CATEDRALES © Claudia
Piñeiro. c/o Schavelzon Graham Agencia
Literaria

*Onima koji grade sopstvenu katedralu, bez boga.
Religija jednog doba je književna zabava narednog.*

R. V. Emerson

lija

To je ono što želim da mislim, u šta želim da verujem, ali bojim se da ću prestati da verujem. Pitam se da li je to što toliko jako želimo da verujemo, u stvari dokaz da više ne verujemo.

Emanuel Karer, *Carstvo*

Ne verujem u boga već trideset godina. Tačnije, treba da kažem da sam se pre trideset godina usudila da to priznam. Možda i duže ne verujem. Ne napušta se vera tek tako, preko noći. Bar za mene nije bilo tako. Pojavili su se neki znaci, manji simptomi, detalji koje sam u početku radije ignorisala. Kao da je u meni klijalno seme koje bi pre ili kasnije proklijalo, otvorilo zemlju ne bi li kao stabljika izašlo na površinu, nežno, i dalje slabo, ali odlučno da raste i uzvikne onome ko je hteo da ga čuje: „Ne verujem u boga.”

U početku, kada mi je ta ideja pala na pamet, osetila sam nelagodu, a kasnije sam shvatila da je to bio strah. Šta bi moglo da se desi ako prihvatim svoj nedostatak vere? Šta bih morala da dam zauzvat? Te prve misli sam suzbijala kao neki ružan san iz kojeg je bilo bolje probuditi se ili kao nečistu ideju koju je trebalo u potpunosti odbaciti dok se ne pojavi sledeća, malo razumnija. Sve dok jednog dana nisam zadobila

udarac od kog sam ostala ošamućena, gola pred svetom, nesposobna da shvatim šta se dešava oko mene, a naročito razloge za to; nelagodnost je tada bila toliko očigledna da nisam mogla da nastavim sa glumom vere koju nemam. Nisam verovala u boga. To sam potvrdila čim su mi rekli da je pronađeno beživotno telo moje mlađe sestre Ane. I to sam rekla narednog dana, na njenom bdenju.

Ana, „pupoljak” – kako ju je tata zvao – ona koja je spavala u mojoj sobi, koja mi je krala odeću, koja se uvlačila u moj krevet da mi priča tajne koje niko osim mene nije smeo da zna. Negde po podne došao je paroh da izjavi saučešće i da se moli za nju; s njim je došao Hulijan, koji je tada bio učenik bogoslovije. Roditelji su me pozvali da se pridružim molitvi pored zatvorenog sanduka. Odbila sam. Oni su insistirali, govorili da će mi dobro doći, pitali zašto ne želim da se molim. Jednom ili dvaput sam izbegla pitanje dok na kraju nisam odgovorila: „Zato što ne verujem u boga.” Izgovorila sam to tiho i pognute glave. Podigla sam pogled, sve oči su bile uprte u mene: ponovila sam glasno. Mama je prišla, uhvatila me za bradu, naterala da je pogledam u oči i ponovim. Kao Petar, ali ubeđena i bez oklevanja, odrekla sam se vere po treći put. *„I Petar se seti reči koje je Isus izrekao: 'Pre nego što se petao oglasi, ti ćeš me se tri puta odreći'”, Matej 26: 75.* I posle trideset godina prihvaćenog ateizma znam odlomke iz jevanđeljâ napamet. Kao da su mi vrelim gvožđem ugravirani na koži. Ne sećam se broja poglavlja i stiha, to tražim u samom tekstu kada hoću da citiram, i više volim da verujem da je

to do profesionalne deformacije, a ne do opsesivno-kompulzivnog poremećaja. Zašto ih i dalje pamtim? S kojom pretnjom su mi ucrtani u sećanju? „*Pa izađe napolje i gorko zaplaka.*” Za razliku od Petra, ja nisam plakala. Jesu mi se tresle noge, ali i uprkos tome sam se osetila moćnom, gospodaricom same sebe, u godinama kada ništa nisam mogla zasigurno da znam.

To što sam se proglasila ateistom uznemirilo je sve prisutne. Osim sveštenika, koji je odbijao da shvati. Sa osmehom kojim je glumio razumevanje, otac Manuel je moje reči objasnio kao posledicu adolescentskog besa, razumljivog i prolaznog, s obzirom na brutalne okolnosti Aninog ubistva. Mamu je sveštenikovo tumačenje umirilo, ali je tvrdila da samo želim da privučem pažnju, da čak ni pred sestrinom smrću ne obuzdavam želju da budem glavna. „Tipična srednja ćerka”, umela je da mi kaže kad bi se ljutila na mene. Tog dana nije to rekla, ali mora da je pomislila. Nisam shvatala odakle mojoj majci snage za bilo šta osim za rastajanje sa dušom, usled smrti najmlađe ćerke. Tata, koji me je najbolje poznao i nije sumnjao u moju ozbiljnost, odvuкао me je od ljudi da me zamoli da preispitam sebe i u međuvremenu bar kažem da sam agnostik. Karmen, naša najstarija sestra, veoma uznemirena tokom bdenja, ali ne napuštajući ni na sekund svoju ulogu ukrotioca zmija, pokušavajući da se pokaže kao najpogođenija situacijom kroz koju smo prolazili, iskoristila je priliku da mi naplati za stare dugove – plakala je u naručju svojih prijatelja iz Katoličke akcije i tog dana prestala da priča sa mnom.

Jedino sećanje na saučešće i bliskost iz tog vremena jesu pogledi koje sam razmenjivala s Marselom, Aninom najboljom drugaricom, koja je sedela na podu nekoliko metara od kovčega, naslonjena na zid kako se ne bi srušila, sama, ošamućena, dajući do znanja da ne želi da je iko dodirne, uteši, ne prestajući da plače, slomljena kao i ja – jedna bez suze u očima – druga oblivena njima. Očigledno smo bile na istoj strani. U njenim očima nisam videla samo bol i užas koje smo delile već i neku čudnu molbu, neki zahtev koji nikako nije mogla da izrazi, kao da je htela da mi kaže nešto što ni sama nije razumela. Možda je tražila da je izvučem odande; možda ni ona nije verovala u boga. Njen pogled mi je urezan u sećanju; njene oči uperene u mene dok se igra prstenom, pomerajući ga gore-dole na domaliću, ali ne skidajući ga. Tek nakon nekog vremena sam ga prepoznala: taj prsten je bio moj, imao je tirkizni kamen prevelik za naše šake. Ana ga je nazvala „prsten sreće” i uzimala ga kad joj je, kako je govorila, trebala moja „snaga”. Kakvu je to snagu Ana videla u meni kad je ja nikad nisam osećila? Uzimala je prsten kad bi imala ispit, kad bi išla na sastanak sa dečkom koji bi joj se previše sviđao ili kad bi sa školskim timom učestvovala u prvenstvu u odbojci. Jednog dana mi je priznala da bi ga stavljala u gaće tokom utakmice kako joj ne bi smetao i ja sam uzviknula: „Odvratno!” Mora da ga je Ana dala drugarici ili ga zaboravila u njenoj kući. Od kakve je važnosti u tom trenutku bio taj prsten koji nije mogao moju sestru da zaštiti od smrti? Tog dana nisam prišla Marseli, koja se kasnije pogubila – dijagnostikovano joj je

kratkotrajan gubitak pamćenja usled traume izazvane Aninom smrću i jakim udarcem u glavu. Više nisam mogla da razgovaram s njom. Anina smrt je ostavila traga na svima nama.

Od trenutka kada sam javno prihvatila ateizam, moja porodica nije motrila samo na telo moje sestre već i na moju veru. Je l' bilo neophodno da to kažem usred bdenja? Ne sumnjam da jeste. Rekla sam to u tom trenutku i u pogrebnim okolnostima jer sam joj bila dužna tog priznanja, htela sam da to kažem pre nego što bi njeno telo – komadi njenog tela – bili zakopani i osuđeni da večno budu pod zemljom, pre nego što bih se od Ane oprostila zauvek. Tog popodneva sam saznala da je „ateizam” loša reč. I da većina vernika može bez problema da živi sa onima koji veruju u druge bogove, ali ne i sa onima koji ne veruju ni u jednog boga. Bilo da to kažu direktno ili na neki blaži način, jasno je da nas ateiste smatraju „propalim” ljudima. I još gore, ima onih koji zaključuju da nemogućnost veroispovesti dovodi do izvesnog stepena nezbežnog zla: osoba koja ne veruje ni u jednog boga ne može biti dobra osoba.

Trudim se da ne razmišljam o tom danu. Trudim se da u mom sećanju Ana ostane ona koja se uvlačila u moj krevet da mi otkriva svoje tajne. Sva svoja pitanja stavljam na veru ili njen nedostatak. Otkako sam odbila da se molim pred njenim zatvorenim kovčegom, dovodim u pitanje svaku priču, nebitno iz koje vere, kojom se čak i u 21. veku prenosi neka fiktivna institucija kao da je istinita. Uznemirava me što ne mogu da shvatim šta je to što tera tolike ljude da hiljadama

godina kasnije i dalje veruju u priče koje ne prolaze test verodostojnosti koji zadajemo bilo kojoj drugoj manjoj fikciji. Postoji mogućnost da to rade zato što sumnju u ukorenjena verovanja prati strah od gubitka drugih pogodnosti: poklona koje donose Deda Mraz ili tri mudraca, novca koji Zubić Vila ostavlja ispod jastuka, raja koji nas čeka nakon sudnjeg dana. Zašto pišem „Sudnji dan”, velikim početnim slovom, ako mi taj dan ništa ne znači? Onaj ko prestane da veruje u boga, više ne računa na večni život, zaštitu anđela čuvara, a još manje na odobravanje drugih ljudi. U svetu koji korupciju prihvata kao neizbežno zlo, ne sumnjam da postoje oni koji se pretvaraju da veruju da bi, u zamenu za to, nastavili da uživaju pogodnosti. Ja nisam mogla. Neočekivani događaj uništio je veo koji štiti svakodnevicu od brutalnosti, koji je odvaja od divljaštva, i ja više nisam mogla da se pretvaram da verujem u boga.

To sam ponovila pred svima kad su, stojeći oko Aninog kovčega, započeli molitvu Bogorodice djevo, čisto da dokažem da moja smelost nije imala korena u adolescentskom buntu, već u ubeđenju. Odrekla sam se vere po četvrti put, što se čak ni Petar nije usudio da uradi. Čim su izgovorili „blagosloven je plod utrobe tvoje, Isus”, stala sam na jedan kraj kovčega, stavila ruke na to drvo koje je sijalo i u kom se nalazilo telo moje sestre i rekla tiho ali čvrsto: „Ne verujem u plod utrobe nijedne device, ne verujem da postoje raj i pakao, ne verujem da je Isus vaskrsnuo, ne verujem u anđele, ni u Svetog duha.” Ponavljala sam tu rečenicu iznova i iznova, kao neki slogan. „Ne verujem

u plod utrobe nijedne device, ne verujem da postoje raj i pakao, ne verujem da je Isus vaskrsnuo, ne verujem u anđele, ni u Svetog duha.” Najpre su, usred tog žamora, pomislili da se molim s njima, ali neko od njih je primetio nešto čudno i zastao da poslušā. Onda je poslušāo i drugi, i treći, sve dok, jedan po jedan, nisu svi ućutali i dok se nije ćuo samo moj glas. Sveštenik se prekrstio. Mama je naćinila tri brza koraka ka meni i zamalo me nije ošamarila, ali tata joj je zadržāo ruku u vazduhu. Bilo bi uzalud. Ćak i da me je ošamarila, ja opet ne bih verovala u boga, zato što se jednostavno više nisam plašila. A ćim se nisam plašila boga, nisam se plašila nikoga. Šta je gore moglo da mi se dogodi ako prestanem da verujem? Anino raskomadano telo se pojavilo na nekoj napuštenoj parceli i ta surovost mi je odjednom otvorila oći; shvatila sam da je moja vera izgrađena na strahu, na tvrdnji da ako ne verujem u tog nekog boga u koga veruju oni kojima sam okružena – ili u nekog drugog boga – moglo bi da se desi nešto loše, nešto užasno: kraj sveta. Tako su me ućili, da imam strahopoštovanje prema bogu. Ali sada su ubili moju sestru, pokušali da joj spale telo, raskomadali je; šta je strašnije od toga moglo da se desi ako prestanem da verujem?

Nisam plakala na njenoj sahrani, nisam mogla; bes i strah su bili toliko snažni da mi nisu dali da zaplaćem. Moj plać bila je tišina. I zapravo sam, za ovih trideset godina, plakala vrlo retko; kad nisam plakala kad je umrla, kako da naćem dovoljno jak razlog da plaćem kasnije? Bes i mržnja koje sam osećala prema onome ko ju je ubio bili su isti, i još uvek su iste jaćine, kao i bol.

Ali tog dana sam prestala da idem na mise, prestala da se molim, nikad više nisam nosila krstić oko vrata, čak ni kao ukras, nikada više nisam ispovedala navodne grehove svešteniku kako bih dobila hleb, koji sigurno nije bio ničije telo. Otarasila sam se kolektivne neuroze, proglasila se ateistom. I osetila sam se slobodnom. Samom, odbačenom, ali slobodnom.

Kako su prolazili meseci, nisam mogla da podnesem poglede drugih ljudi – koji su me smatrali propalitetom – nisam mogla da podnesem činjenicu da mi se Karmen ne obraća, niti stav neodobravanja svoje majke i navodnu neutralnost svog oca, nesposobnog da otvori novi front spora usred tolike boli. I, povrh svega, nisam mogla da podnesem Anino odsustvo i činjenicu da niko nije mogao da mi kaže ko ju je ubio i zašto, ko ju je spalio, ko joj je testerom isekao noge, vrat, ko je ostavio delove tela moje sestre na napuštenu parcelu na koju su komšije odlagale smeće. Napustila sam svoju kuću, svoj grad, svoju državu, svoj prethodni život. Započela sam novi hiljadu kilometara dalje, u Santijagu de Komposteli. Ana je bila odgledala neki dokumentarac o Putu za Santijago i sanjala o tome da jednog dana obiđemo tu rutu; jedva da smo izlazile iz adolescencije, a putovanje tog tipa bilo je moguće tek kad se zaposlimo, kad budemo mogle da uštedimo za kartu, kad budemo „velike”. Ali njoj nisu dozvolili da bude velika, dok sam ja tog dana iznenada odrasla. Zaposlila sam se na recepciji u jednoj ordinaciji i štedela dok nisam mogla da priuštim sebi jeftinu kartu do Španije, a zatim i najjeftiniji voz od Madrida do Santijaga de Kompostele, voz koji je stajao na skoro

svakoj stanici. To je bio moj put za Santijago, iz Buenos Ajresa i bez pešačenja. Ubrzo nakon što sam se smestila u ovaj grad, zaposlila sam se opet na recepciji, ali u jednom hotelu gde su svakodnevno dolazili hodočasnici vere, koju ja nisam imala. Možda sam ovde došla ne samo da bih ispunila Aninu želju već i da bih shvatila zašto neko i posle toliko vekova veruje u neverovatnu priču ispričanu hiljadu puta.

Sada imam knjižaru u istom tom gradu. Nakon što sam napustila svoj prvi posao, u hotelu, radila sam dugi niz godina kao prodavačica u salonu, a onda i kao menadžerka. Kada je vlasnik knjižare umro, njegovi naslednici su mi ponudili da je kupim, s toliko olakšica da im i dan-danas zahvaljujem na prilici da zauvek oстане meni. U ovoj knjižari ću umreti, ne sumnjam u to, to je moje mesto u svetu. Nalazi se u ulici kojom svakodnevno prolaze hodočasnici. Ne zastaju da kupe knjige pre nego što stignu do svog cilja, Katedrale u Santijagu; jedva da krajičkom oka pogledaju izlog. Ali nekoliko njih, nakon što se smesti u hotel ili prihvatilište, dođe u moju knjižaru i odabere neki od primeraka. Ako ne znaju jezik, uzmu bar jednu fotografiju grada. Tu se njihovo pešačenje završava, tako da se više ne boje da nose nešto teško. Čujem ih kako govore, dešifrujem njihove gestove, s vremena na vreme razumem i njihov jezik. Ne sumnjam u to da mnogi od njih koji pešače isto ne veruju ni u jednog boga, da su ateisti kao ja. Nije vera to što ih navodi da idu na Put za Santijago. Oni hodaju s namerom da stignu na neko konkretno mesto, da imaju neki cilj, izvesnost. I da dokažu da mogu da urade to što su sebi postavili

kao izazov. Veruju u sebe, u svoju istrajnost, u svoju fizičku i emocionalnu snagu, kako ne bi odustali pre nego što stignu. U to polažu svoju veru – u same sebe. Veru za koju osećam da je slična mojoj. Mogla bih da budem jedna od tih bezbožnih hodočasnika.

– Izvinjavam se, Lijo... – Anhela, menadžerka knjižare, otvorila je vrata moje kancelarije bez kucanja.

– Da... – rekla sam, skrivajući loše raspoloženje koje je u meni izazvao njen iznenadni ulazak.

– Traže te na recepciji.

– Ko? – pitala sam bez nekog velikog interesovanja.

– Neka Karmen Albertin.

Trebalo mi je neko vreme da shvatim šta mi je Anhela upravo rekla. Iznenadilo me je sestrino ime pored Hulijanovog prezimena. Znala sam da su se venčali ubrzo nakon što je napustio bogosloviju; rekao mi je otac u pismu. Bila sam ljuta kada mi je to rekao jer, iako sam pristala na to da vodimo redovnu i ljubavnu prepisku otac–ćerka, na moj zahtev smo se složili i da naša razmena pisama neće uključivati vesti ni od mene ni od njih, osim ako se ne otkrije ko je ubio Anu. To je bio naš pakt, naša obaveza da nastavimo potragu za istinom. Nisam bila voljna da čitam ništa što se odnosilo na ono što sam ostavila za sobom niti sam bila voljna da otkrijem kako sam izgradila novi život. Jedino sam htela da ostanem u kontaktu sa ocem, trebao mi je njegov glas, makar i preko pisama. Iako sam znala da se Karmen udala za Hulijana, nikada nisam povezivala ime svoje sestre s tim prezimenom: Karmen Albertin. Mi smo bile sestre Sarda. Karmen, Lija i Ana Sarda. Lepa Ana, ona s plavim očima, ona koja je

crvenela kad bi je otac nazvao „pupoljkom” pred drugima i koja je krila lice iza smeđe kose.

Anhela je čekala odgovor. Bila sam nema, nisam mogla ništa da izgovorim. Ona je insistirala:

– Kad je rekla svoje ime, dodala je da su ti rođaci.

– Što govoriš u množini? Karmen i ko još?

– Njen muž. Valjda. Nije se predstavio, ali deluje kao da su u braku. Da pitam?

Nije bilo potrebno, nije bilo sumnje. To su bili oni; moja sestra je odlučila da mi se obrati nakon trideset godina i morala sam da odlučim da li da se prepustim njenoj igri ili ne. Odmalena je Karmen uvek bila ta koja je odlučivala čega ćemo se igrati, kada i koju ulogu svaka od nas ima. Bilo je nemoguće da se Ana i ja požalimo na neku njenu odluku. Dovoljno je bilo to što je naša sestra pristala da deo svog vremena podeli s nama i morale smo da joj budemo zahvalne na tome, ma koliko puta da mi dodeli ulogu „neudate tetke”. Projena njenih planova, ma kakvi oni bili, nije bila deo njenog pogleda na svet koji je bio „karmencentričan” i, ako bi se njene mlađe sestre usudile da izmene bilo kakvu njenu instrukciju, neposlušnost bi bila kažnjavana ćutanjem, porugom ili dečjim izgnanstvom na najusamljenija i najmračnija mesta naše kuće. Tokom detinjstva i dela adolescencije, pokoravale smo joj se gotovo s poštovanjem. Karmen je bila ne samo najstarija već i osoba koje smo se najviše plašile u toj kući; neki strah koji nismo osećale od roditelja, čak ni majke koja je štošta činila da nas zaplaši. Van kuće, moja sestra je bila nešto drugo i nikad neću shvatiti kako je uspevala da bude harizmatična, prijatna, zavodljiva

čim bi prešla prag. Da sam Anhelu pitala kakav je utisak Karmen ostavila na nju tokom tog prvog susreta, sigurna sam da bi odgovorila: „Preslatka je!” Ono što me je najviše nerviralo kod moje starije sestre bila je njena sposobnost da bude dve skroz različite osobe – jedna s nama, a druga sa ostalima. Ali u to vreme, pre nego što se Karmen pojavila u mom novom svetu, naše detinjstvo bilo je daleko iza nas. Kao i moji strahovi i ljutnje. Ili sam bar tako mislila.

– Da im kažem da uđu, Lijo? Ili bi radije da ih dočekaš u salonu?

Anhela je opet otvorila vrata i pomerila se u stranu kako bi pustila Karmen i Hulijana u moju kancelariju. Moja sestra joj se zahvalila prijateljskim gestom dok je prolazila, a Anhelin osmeh je potvrdio da joj je delovala „preslatko”, baš kao što sam se i plašila. Bila sam spremna da ih primim, kao na oprezu, ali zastao mi je dah čim sam ih videla. Stala sam iza stola; oni su išli prema meni, ne obraćajući mi se još uvek. Jedna noga je počela da mi se trese, pokušala sam da je smirim lagano je podižući i savijajući u kolenu; bila sam ljuta na svoje telo koje je i dalje na najčudnije načine reagovalo na Karmenino prisustvo. Tišina, koja je bila nešto prirodno između nas u poslednje vreme koje smo delile, sada je, u mojoj maloj kancelariji i sa Hulijanom prisutnim, bila neprijatna. Valjda smo sve troje, svako na svoj način, odmeravali ko će od nas da napravi taj prvi korak posle toliko godina ćutanja.

– Zdravo, Lijo, kako ti je slatka knjižara – rekao je Hulijan, konačno. Možda je mislio da, budući da je muškarac, treba da preuzme inicijativu; taj stav i njegov pomirljivi metod ne da mi nisu olakšali već su me i nervirali.

– Zdravo – odgovorila sam suvo, ogorčeno.

– Koliko je vremena prošlo... – dodala je Karmen samo nekoliko sekundi kasnije, svojim diskretnim ali nadmenim tonom koji, kako sam tad shvatila, nikada nisam zaboravila.

Ne dodavši ništa, pozvala sam nas jednim gestom da sednemo i tako izbegnemo pozdravljanje. Hulijan je povukao stolicu kako bi Karmen sela i stao iza nje da joj pomogne da se smesti. Moja sestra je u toj izlizanoj kancelarijskoj stolici koju sam nasledila od prethodnih vlasnika izgledala kao kraljica.

Nije bilo poljubaca ni zagrljaja. Nismo se čak ni rukovali.

Karmen je i dalje bila Karmen.

Njena kosa je zadržala boju zahvaljujući farbanju svakog meseca, ali je izgubila mladalački sjaj. Kuko- vi su joj se raširili. Video joj se podbradak iza svilene marama čiji je zadatak bio da ga sakrije, ali nije uspevala. Međutim, prepoznala bih je u gomili. Njen nadmeni pogled, glavu blago nagnutu nalevo, taj izraz na njenim ustima, nešto između osmeha i prekora. I široki, debeli, srebrni krst koji je pripadao mojoj majci visio je po sredini njenog dekoltea. Sa druge strane, mislim da ne bih mogla da prepoznam Hulijana da sam slučajno naletela na njega. Ne samo zato što više nije nosio onu upadljivu sivu, crnu ili plavu odeću koja